

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สังคมโลกปัจจุบันนี้มีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว ทำให้เกิดปัญหาการใช้ความรุนแรงในครอบครัวต่อสตรี ในกลุ่มประเทศด้อยพัฒนาประเทศกำลังพัฒนาและประเทศที่พัฒนาแล้ว ในต่างประเทศมีการรายงานข่าวจากกองทุนพัฒนาสตรี แห่งองค์การสหประชาชาติระบุว่า “ความรุนแรงในผู้หญิงเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างหนึ่งโดย 1 ใน 3 ของผู้หญิงที่ตกเป็นเหยื่อของความรุนแรงจะทุกข์ทรมาน และยังฝังใจกับเหตุการณ์ที่เกิดตลอดชั่วชีวิต” (UNDFW. 2008 อ้างถึงใน อายา โอปัททชัยวัน. 2552 : 1) จากสถิติความรุนแรงที่เกิดขึ้นกับสตรีพบว่าประเทศอินเดียเป็นประเทศที่มีผู้หญิงถึงร้อยละ 40 ถูกคู่สมรสทุบตี ซึ่งในจำนวนนี้ ร้อยละ 16 ถูกทำร้ายร่างกายอย่างรุนแรง ประเทศเกาหลีร้อยละ 38 ของผู้หญิงถูกทำร้ายร่างกาย ส่วนของประเทศอังกฤษและประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว มีผู้หญิงถึงร้อยละ 20 - 30 ที่ถูกคู่สมรสของตนเองทำร้าย (รณชัย คงสกุล. 2548 อ้างถึงใน อายา โอปัททชัยวัน. 2552 : 1)

ในประเทศไทยปัญหาความรุนแรงต่อสตรีในครอบครัว เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นมาอย่างช้านาน เนื่องจากขนบธรรมเนียมประเพณีที่ยอมรับความด้อยสถานะของสตรีที่ว่าสตรีเป็นช้างเท้าหลัง จึงพบเสมอว่าสตรียังประสบปัญหาการถูกละเมิดสิทธิ จากสถิติการให้บริการของศูนย์พึ่งได้ในโรงพยาบาล ขนาดใหญ่ พ.ศ. 2552 มีเด็ก สตรี และผู้สูงอายุ ที่ถูกระงับทำทารุณเข้ารับบริการจำนวนทั้งสิ้น 26,565 ราย เพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2550 จำนวน 7,497 ราย และเฉลี่ยผู้หญิงและเด็กถูกทำร้ายวันละ 73 ราย หรือทุก 20 นาที มีเด็ก สตรีถูกระงับทำทารุณรุนแรง 1 ราย ซึ่งที่น่าตกใจ คือ ผู้กระทำความรุนแรงเป็นคนใกล้ชิด เช่น สามี หรือคนในครอบครัวมากถึง 80 เปอร์เซ็นต์ การให้บริการของศูนย์พึ่งได้สอดคล้องกับผลการสำรวจของแกนนำเครือข่าย เลิกเหตุดำ ลดความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็กในกรุงเทพมหานคร จำนวน 22 ชุมชน 1,150 ตัวอย่าง พบว่า ผลกระทบจากปัญหาการตีเมีย เครื่องตีเมียแอลกอฮอล์ก่อให้เกิดปัญหาความรุนแรงใน ครอบครัวเป็นอันดับหนึ่ง 24.66 เปอร์เซ็นต์ ตามด้วยปัญหาการทะเลาะวิวาท 20.90 เปอร์เซ็นต์ การส่งเสียงดังรบกวน 15.64 เปอร์เซ็นต์ จากผลการสำรวจแสดงให้เห็นว่าการตีเมีย เครื่องตีเมียแอลกอฮอล์เป็นปัจจัยกระตุ้นที่ทำให้เกิดปัญหาความรุนแรงในครอบครัว (กระทรวงสาธารณสุข สำนักพัฒนาระบบบริการสุขภาพ. 2552 : ออนไลน์)

สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว ได้รายงานเกี่ยวกับสถิติความรุนแรงต่อเด็กและสตรีว่า “ทุก 15 นาทีมีเหยื่อถูกข่มขืน จำนวน 20 ราย” และได้ระบุว่า ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม ถึง 16 พฤศจิกายน 2549 พบเด็กและสตรีถูกระทำรุนแรงถึงจำนวน 2,929 ราย โดยพฤติกรรมที่ถูกระทำสูงสุด 4 อันดับแรก คือ 1) ทำร้ายร่างกายจำนวน 1,499 ราย 2) ถูกข่มขืนจำนวน 796 ราย โดยเด็กหญิงอายุต่ำกว่า 15 ปี ตกเป็นเหยื่อการข่มขืนมากที่สุดจำนวน 412 ราย 3) ทำอนาจารจำนวน 411 ราย และ 4) พรากผู้เยาว์จำนวน 132 ราย โดยบุคคลที่ทำร้ายเด็กและสตรีเหล่านี้กลายเป็นคนใกล้ชิดหรือเพื่อนมากที่สุด รองลงมาคือคนในครอบครัว อาทิ พ่อ แม่ และญาติ และปีนี้สถิติเด็กและสตรีที่ถูกระทำรุนแรงสูงกว่าปี 2548 ที่มีจำนวน 2,456 ราย (หนังสือพิมพ์เดลินิวส์. 8 ธันวาคม 2549 : ออนไลน์)

มูลนิธิเพื่อนหญิงได้รวบรวมเหตุการณ์ความรุนแรงในครอบครัวไทยและได้นำเสนอรายงานผ่านหนังสือพิมพ์ข่าวสด มติชน ไทยรัฐ เดลินิวส์ และกรุงเทพธุรกิจ ว่าเมื่อปี 2548 พบความรุนแรง จำนวน 603 ราย เพิ่มขึ้นจากปี 2547 มีจำนวน 386 ราย และรายงานที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงต่อสตรีในครอบครัว มีการทำร้ายกันระหว่างบุคคลในครอบครัวจำนวน 58 ราย หรือร้อยละ 9 พบมากที่สุดคือ สามีทำร้ายภรรยาจำนวน 22 ราย การละเมิดทางเพศโดยสมาชิกในครอบครัว 46 กรณี หรือร้อยละ 8 เป็นการข่มขืนมากที่สุดจำนวน 40 ราย การข่มขืนและฆ่าจำนวน 2 ราย และสถิติผู้มาขอความช่วยเหลือกับมูลนิธิเพื่อนหญิงปี พ.ศ.2548 จำนวน 1,461 ราย ปัญหาที่ขอความช่วยเหลือมากที่สุด คือกรณีสามีมีหญิงอื่นจำนวน 199 ราย สามีทำร้ายร่างกายจำนวน 99 ราย สามีไม่รับผิดชอบจำนวน 80 ราย และความขัดแย้งในครอบครัวจำนวน 11 ราย ส่วนปัญหาด้านกฎหมาย พบว่ามีการร้องทุกข์คดีแพ่งเกี่ยวข้องกับความรุนแรงในครอบครัวจำนวน 438 ราย

กล่าวได้ว่าสถานการณ์ความรุนแรงต่อสตรีในครอบครัวเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในสังคม โดยเฉพาะสามีทำร้ายภรรยา การใช้ความรุนแรงจากการทำร้ายทางด้านจิตใจ มาถึงทำร้ายร่างกายเล็กๆ น้อยๆ และสุดท้ายมาเป็นการทำร้ายร่างกายจนถึงแก่ชีวิต ซึ่งเป็นเรื่องที่ไม่น่าจะเกิดขึ้นภายในครอบครัวและไม่น่าเชื่อว่าผู้ที่กระทำความรุนแรงนั้นเป็นบุคคลภายในครอบครัวและเป็นบุคคลที่มีความใกล้ชิดกันมากที่สุดจะเป็นผู้ที่ทำร้ายกัน เป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานอย่างรุนแรง ซึ่งเป็นปัญหานี้ยังคงอยู่เรื้อรังยังไม่มีทางแก้ที่สมบูรณ์แบบได้ สะท้อนให้เห็นถึงภาวะของจิตใจคนในปัจจุบันได้เป็นอย่างดีที่มีการตัดสินใจที่จะกระทำการอันโหดร้ายต่อบุคคลในครอบครัวได้อย่างง่ายขื่นมากกว่าก่อน จากปัญหาความรุนแรงที่เกิดขึ้นจากบุคคลใกล้ชิดในครอบครัว โดยเฉพาะคู่สมรส สตรีมีความจำเป็นต้องปรับตัว โดยวิธีต่าง ๆ กัน จากการวิจัยของวิลาสินี พนานครทรัพย์ (2545 อ้างถึงใน สุวิมล แซ่จ้อ. 2547 : 56) ได้ศึกษาเรื่องความรุนแรงต่อผู้หญิงในชีวิตคู่ พบว่าความรุนแรงที่เกิดขึ้นมีลักษณะของการเกิดซ้ำ กล่าวคือเมื่อผู้หญิงถูกสามี

ทำร้ายร่างกายครั้งแรก ผู้หญิงจะไม่ออกจากความสัมพันธ์ทันที แต่จะพยายามหาสาเหตุที่ทำให้สามีทำร้ายเธอ เมื่อค้นหาสาเหตุแล้วผู้หญิงจะให้ความหมายกับการทุบตีทำร้ายที่เกิดขึ้นครั้งแรกในลักษณะลดความรุนแรงลง โดยการกล่าวอ้างไปถึงการลืมตัวของสามี ความรักที่พวกเขามีต่อกัน หรือแม้กระทั่งการกล่าวโทษตัวเอง การให้ความหมายในลักษณะนี้รวมทั้งทำที่สำนึกผิดและการให้ความสำคัญของสามีว่าจะไม่ทำร้ายจะไม่เกิดขึ้นอีกผู้หญิงส่วนใหญ่จึงไม่เปิดเผยเรื่องราวของการทุบตีทำร้ายครั้งแรกกับบุคคลอื่นและพยายามพูดคุยกับสามี รวมทั้งการปรับพฤติกรรมบางอย่างของตัวเองเพื่อยุติการทำร้าย ผู้หญิงคิดหาทางออก ทั้งโดยลำพังตนเอง การสนับสนุนทางสังคมจะเป็นส่วนช่วยให้ผู้หญิงปรับตัวได้ดียิ่งขึ้น จากการศึกษาของ อาษา โอปัททชัยวัฒน์ (2552 : 81) การสนับสนุนทางสังคมมีความสัมพันธ์ทางบวกต่อความรุนแรงในครอบครัว แนวโน้มความต้องการที่จะได้รับการสนับสนุนทางสังคม การให้กำลังใจ และความเข้าใจจากคนรอบข้างที่ใกล้ชิด เพื่อที่จะสามารถทำการปรับตัวต่อเหตุการณ์และสถานการณ์เกิดขึ้นได้

ดังนั้นทุกภาคส่วนของสังคมมีความสำคัญและจำเป็นต้องตระหนักถึงปัญหาความรุนแรงต่อสตรีในครอบครัวและรัฐบาลไทยก็ได้ให้ความสำคัญกับการส่งเสริมการจัดการสวัสดิการทางสังคมและการคุ้มครองสวัสดิภาพแก่ประชาชนภายใต้กฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 53 และมาตรา 80 กำหนดให้รัฐต้องคุ้มครองเด็กเยาวชนและบุคคลในครอบครัวให้ปราศจากความรุนแรงและส่งเสริมความเสมอภาคของหญิงและชาย เสริมสร้างและพัฒนาความเข้มแข็งของครอบครัวและชุมชน ให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีและสามารถพึ่งตนเองได้ ควรร่วมมือกันในการป้องกัน แก้ไข ฟื้นฟู ผู้กระทำผิดหรือปกป้องคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว โดยเฉพาะต่อสตรีและการรักษาความสัมพันธ์อันดีในครอบครัวไว้ การหาวิธีการจัดการแก้ปัญหาความรุนแรงในครอบครัว รวมถึงการยุติความรุนแรงในครอบครัว การหลีกเลี่ยงจากการใช้ความรุนแรงและส่งเสริมสถาบันครอบครัวการเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับสมาชิกในครอบครัว ทำหน้าที่ของตนเองต่อครอบครัว ให้มีความรัก ความอบอุ่น ความเอื้ออาทรต่อกันและกัน ซึ่งจะเป็พื้นฐานในการพัฒนาประเทศชาติให้เกิดความมั่นคงอย่างยั่งยืน

สำหรับมูลเหตุจูงใจและเหตุผลในการเลือกพื้นที่ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เนื่องจากกรุงเทพมหานคร เป็น 0 เมืองหลวงของประเทศไทย ซึ่งมีพื้นที่เมืองขนาดใหญ่ที่สุดและเป็นเมืองหลักที่มีประชากรมากที่สุด รวมทั้งเป็นศูนย์กลางการปกครอง การศึกษา การคมนาคมขนส่ง การเงิน การธนาคาร การพาณิชย์ การสื่อสาร และความเจริญของประเทศ และในขณะเดียวกันมีชุมชนแออัดและแหล่งเสื่อมโทรมไว้ระเบียบจำนวนมาก ประชาชนอยู่อย่างหนาแน่น มีสภาพแวดล้อม ไม่เหมาะสม อันอาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพอนามัยและความปลอดภัยของผู้อยู่อาศัย โอกาสจะเกิดปัญหาความรุนแรงในครอบครัวต่อสตรีจึงมีมาก มูลนิธิเพื่อนหญิงซึ่งมีบทบาท

พิทักษ์สิทธิและให้ความช่วยเหลือสตรีที่ตกอยู่ในภาวะวิกฤติ อาทิ จากภัยคุกคามทางเพศ ตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ สามีทอดทิ้งทำร้ายทุบตี ถูกล่อลวงและบังคับค้าประเวณี ถูกเลิกจ้างโดยไม่เป็นธรรม และถูกเลือกปฏิบัติในเรื่องของอาชีพ การผลักดันภาครัฐกำหนดนโยบายและแนวปฏิบัติที่เป็นจริงใน การคุ้มครอง พิทักษ์สิทธิ รวมถึงการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของสตรีโดยรวม การส่งเสริมแนวคิด เสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้ผู้หญิงเข้าใจในบทบาทหน้าที่และสิทธิของสตรีนำไปสู่ ความเข้มแข็ง การศึกษาครั้งนี้ ได้ศึกษาเรื่องการปรับตัวของสตรีต่อความรุนแรงในครอบครัว ชุมชนแออัดในกรุงเทพมหานคร เป็นการปรับตัวที่เหมาะสมและการปรับตัวที่ไม่เหมาะสม เพื่อสนับสนุนการพัฒนาครอบครัวและการสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวให้สมาชิกทุกคนได้รับความรักความอบอุ่นความเข้าใจซึ่งกันและกัน เห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน ซึ่งนำการพัฒนา ครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติให้เกิดความมั่นคงอย่างยั่งยืนต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาลักษณะและผลกระทบของความรุนแรงในครอบครัวต่อสตรีในชุมชนแออัด
2. เพื่อศึกษาทัศนคติเกี่ยวกับค่านิยมต่อบทบาทหญิงชายและบทบาทหญิงชายในครอบครัว
3. เพื่อศึกษาการสนับสนุนทางสังคมของสตรีในครอบครัว
4. เพื่อศึกษาการปรับตัวของสตรีต่อความรุนแรงในครอบครัวและปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการปรับตัวของสตรีต่อความรุนแรงในครอบครัว

1.3 ขอบเขตของการศึกษา

ขอบเขตด้านพื้นที่ เป็นการศึกษาเฉพาะในพื้นที่ชุมชนแออัด เขตปทุมวัน เขตคลองสาน เขตพระโขนง และเขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร

ขอบเขตด้านประชากร เป็นการศึกษาเฉพาะสตรีคู่สมรสที่อยู่ด้วยกันและไม่ได้อยู่ด้วยกันจำนวน 302 คน ในชุมชนแออัด

ขอบเขตด้านเนื้อหา มุ่งเน้นศึกษาลักษณะและผลกระทบของความรุนแรงในครอบครัวต่อสตรีในชุมชนแออัด ทัศนคติเกี่ยวกับค่านิยมต่อบทบาทหญิงชายและบทบาทหญิงชายในครอบครัว การสนับสนุนทางสังคมของสตรีในครอบครัว การปรับตัวของสตรีต่อความรุนแรงในครอบครัว และปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการปรับตัวของสตรีต่อความรุนแรงในครอบครัวชุมชนแออัด กรุงเทพมหานคร

1.4 นิยามศัพท์ปฏิบัติการ

ความรุนแรงต่อสตรีในครอบครัว หมายถึง พฤติกรรมที่ก่อให้เกิดความรุนแรงในครอบครัว ซึ่งเป็นสตรีคู่สมรส ส่งผลในทางลบต่อร่างกาย อารมณ์จิตใจ สังคม เศรษฐกิจและทางเพศ

ลักษณะความรุนแรงในครอบครัวต่อสตรี หมายถึง การกระทำใด ๆ ที่สตรีในครอบครัว ถูกกระทำโดยไม่คำนึงถึงสิทธิส่วนตัว การล่วงละเมิดสิทธิส่วนบุคคลในรูปแบบของการถูกทำร้าย ในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. ด้านร่างกาย เป็นการทำร้ายโดยการใช้กำลัง เช่น ตบ ตี ตะ ค่อย รวมถึงการใช้อาวุธ หรือสิ่งใดสิ่งหนึ่งจนได้รับบาดเจ็บ หรือเสียชีวิต
2. ด้านอารมณ์และจิตใจ โดยใช้คำพูดที่หยาบคาย คุกคามเหยียดหยาม ทำให้ผู้ถูกกระทำได้รับความอับอาย เสียหาย ขาดความเชื่อมั่นและนับถือตนเอง มีผลเสียทางด้านจิตใจ
3. ด้านสังคม เป็นการปล่อยปละละเลย ไม่ให้ความสนใจ ไม่ให้ความสำคัญ ขัดขวางความก้าวหน้า จำกัดสิทธิที่พึงมีทางสังคม เช่น การมีปฏิสัมพันธ์กับญาติพี่น้อง หรือสมาชิกคนอื่น ๆ ในครอบครัว การคบเพื่อน
4. ด้านเศรษฐกิจ เป็นการควบคุมและยึดทรัพย์สินต่าง ๆ การจำกัดค่าใช้จ่าย รวมทั้งการไม่รับผิดชอบค่าใช้จ่ายของครอบครัว
5. ด้านเพศ เป็นการกระทำล่วงเกินทางเพศในลักษณะการอนาจาร ข่มขืนกระทำชำเรา บังคับให้มีเพศสัมพันธ์ โดยไม่ยินยอม รวมทั้งการบังคับให้ขายบริการทางเพศ

การสนับสนุนทางสังคม หมายถึง การได้รับการสนับสนุนทางด้านจิตใจและอารมณ์ ด้านข่าวสาร ด้านเงิน สิ่งของ และบริการ ได้รับการสัมผัสความรักความห่วงใย ความอบอุ่น การดูแลเอาใจใส่จากคนรอบข้างที่ใกล้ชิดที่มีความรักความผูกพันซึ่งกันและกันและได้รับการคำแนะนำให้คำปรึกษา การได้รับการช่วยเหลือจากชุมชน สังคม และประเทศชาติ

การปรับตัว หมายถึง กระบวนการที่บุคคลตอบสนองต่อสภาพแวดล้อมการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น เรียนรู้เกี่ยวกับการปรับพฤติกรรมของตนเองให้เข้ากับบริบทรอบข้างเป็นแสดง พฤติกรรมการปรับตัวที่เหมาะสม และการปรับตัวที่ไม่เหมาะสม โดยจะปรากฏออกมาเป็นความรู้สึกนึกคิด หรือการแสดงออกความต้องการของตนเอง ระหว่างบุคคลในครอบครัว ชุมชน และสังคม

การปรับตัวที่เหมาะสม คือ การมีอารมณ์ขัน ทำให้รู้สึกผ่อนคลายต่อภาวะเครียดก่อให้เกิดสติและมีปัญญาที่จะหาทางแก้ไขหรือหาทางออก ภาวะที่รู้ตัวเสมอ การเอาใจเขามาใส่ใจเรา ยอมรับ

ความแตกต่างของแต่ละบุคคล มุมมองเชิงบวก ถือว่าวิกฤตนั้นเป็นโอกาสทำให้เกิดความมุ่งมั่น เกิดความเพียรที่จะฟันฝ่าอุปสรรค แทนที่จะจมปลักหรือท้อแท้ตลอดไป

การปรับตัวอย่างไม่เหมาะสม คือ การปฏิเสธที่จะรับในสิ่งที่ตนกระทำ การกล่าวโทษผู้อื่น การโยนความผิดให้กับผู้อื่น พฤติกรรมถดถอย โกรธ อาละวาด เก็บกด ภาวะไม่รู้ตัวทางจิต ซึมเศร้า การแยกตัวออกจากสถานการณ์ การเปลี่ยนท่าทีไปทำดีด้วย ทั้ง ๆ ที่ในใจยังรู้สึกตรงกันข้าม ก้าวร้าวรุนแรง ตัดสินปัญหาโดยใช้ความรุนแรง ปราศจากเหตุผล หนีปัญหา ขลาดกลัว ไม่กล้าเผชิญปัญหา

1.5 ประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษา

1. ทำให้ทราบถึงลักษณะและผลกระทบของความรุนแรงในครอบครัวต่อสตรีในชุมชนแออัด
2. ทำให้ทราบถึงทัศนคติเกี่ยวกับค่านิยมต่อบทบาทหญิงชายและบทบาทหญิงชายในครอบครัว
3. ทำให้ทราบถึงการสนับสนุนทางสังคมของสตรีในครอบครัว
4. ทำให้ทราบถึงการปรับตัวของสตรีต่อความรุนแรงในครอบครัวและปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการปรับตัวของสตรีต่อความรุนแรงในครอบครัว
5. ผลการศึกษาจะเป็นประโยชน์ต่อการพิจารณาแนวทางการปฏิบัติงานเพื่อแก้ไขปัญห ความรุนแรงในครอบครัวต่อสตรี